

СВІДЧЕННЯ

Сокальської (Гогленко) Людмили Іванівни,
1.09.1936 року народження, жительки смт. Турбів
Липовецького р-ну Вінницької обл.,
вул.Пролетарська,8

ПРО ДОЛЮ ТУРБІВСЬКИХ ЄВРЕЇВ

Хочу розповісти про те, що відомо мені зі слів моїх батьків та за власними дитячими спогадами.

У липні 1941 року німці розбомбили на Тихонці (зараз Червона Гірка) – горі під лісом – військову колону. Бою за Турбів не було. Незабаром встановився «новий порядок». В комендатурі (за сучасним клубом) всім життям містечка заправляв комендант Мюллер. Поліцейська управа містилася навпроти цукрозаводу. А в будинок у тому кінці парку, де зараз автошкола, пригнали з Прилуки спеціалістів-євреїв. Вони в основному латали німцям шинелі, ремонтували взуття. Шили і місцевим жителям. Класні спеціалісти були! Хоча охорони не виставляли, євреї не намагалися тікати. Вважали, що це кара за гріхи і надіялися на Бога. Перед самим визволенням їх кудись погнали і більше про них ніхто не чув.

Хто не був відібраний до спеціалістів – того розстрілювали у Прилуці чи в кар'єрах каолінзаводу. Самих перших розстріляли на площі перед аптекою. Сім'я Ойстрахів довго ховалася у старій лазні біля стадіону. Моя бабуся Мотрона Семенівна Гогленкова носила їм їсти під грушу – вони вночі забирали. Хтось видав двох стариків і їх двох дочок – Клару і Цілю. Їх розділи догола і розстріляли на каолінових кар'єрах приблизно в 1942 р. Екзекуцію здійснював однокласник Цілі, у якого батьки марно просили дарувати життя хоча б донькам. Там же, на кар'єрах, у 1944 р. перед відходом німців, розстріляли і Куліченко Валентину – борця за самостійну Україну. А після війни на людських кістках рили каолін. І досі там немає ніякого знака. Син Ойстрахів був в рядах радянської армії та захищав нашу Батьківщину, а повернувшись з війни після Перемоги не застав своїх батьків.

Та є приклади порятунку нещасних простою турбівчанкою Анастасією Іванівною Задоечко (по чоловіку Тележинська). Вона до і у війну працювала поваром у дитсадку-яслах, де при німцях стірала на прачечній. Тут же містилася її тісна кімнатка, де матір мешкала разом з дитиною. А коли почалися фашистські розправи, добра жінка прихистила лікарку-єврейку Ларису Єфимівну (ніби то Боднарову). Вона як терапевт опікувалася здоров'ям дітей, дуже гарно виглядала і її у яслах дуже любили. Хоча Боднарова перед війною вихристалася і не була схожа на єврейку, але всі знали про її справжню національність. Лікарка намагалась евакуюватися, але разом з багатьма земляками її скинули з поїзда. Коли ставало небезпечно, син Володимир – мій одноліток 1936 р. нар. – стукав у шибку і кричав: «Ларисо Єфимівно, ховайтесь під кравать, бо німці жидів б'ють!» Вибігала Анастасія

Іванівна, заставляла сина мовчати і ховала нещасну. Крики могли почути німці, які любили гугнявити у парку своїми губними гармошками. Пізніше навчений матір'ю Вова ще з мосту через озерце, яке тоді було біля їхнього помешкання, горланив: «Ларисо Єфимівно, я Вам ситро несусь!» Біда полягала в тому, що хлопець подавав цей умовний сигнал з приводу і без приводу, за що йому часто перепадало.

Після війни Лариса Єфимівна Москвіна (так по чоловіку) виїхала у посьолок Усть-Уйка Шадрінського району Курганської області, а пізніше там працювала головним лікарем у Кетово. Не забувала про своїх рятівників, слала їм листи і посилки, допомогла збудувати сім'ї нову хату, куди вони перебралися з тісної пральні. Вона і досі стоїть на вул. Пролетарській, де народилася в Анастасії Іванівни внучка Катерина. Вона пішла по стопах Лариси Єфимівни і стала заслуженим лікарем України.

До самої її смерті шанували Анастасію Іванівну місцеві єврейські родини Шерман, Друкер, Шехман, Лазебнік, Мільман.

З моїх слів записано вірно, в чому і підписуюся

Записав

О.І. Роговий

Підпис жительки смт Турбова, вул. Пролетарська, 8, Сокальської Людмили Іванівни, паспорт АА 571693, виданий Липовецьким РВ УМВС 5.02.98, підтверджую

Турбівський селищний голова

О.І. Бондар